

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ ВИЩОЇ ОСВІТИ

НОВА МОДЕЛЬ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
У СФЕРІ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ

1

Київ, 2017

Нова модель економічної діяльності у сфері вищої освіти України (НМЕДВО) є результатом наукового дослідження «Економічні відносини у системі вищої освіти: модернізація в умовах інноваційної економіки», здійсненого у відділі економіки вищої освіти Інституту вищої освіти НАПН України у 2015 -2017 рр.

Свідоцтво про реєстрацію авторського права на твір № 83598 Літературний письмовий твір науково-практичного характеру «Нова модель економічної діяльності у сфері вищої освіти» (НМЕДВО)

Автор – Вітренко Юрій Миколайович, дата реєстрації – 12.12.2018 р.

Передмова

Необхідність Нової моделі економічної діяльності у сфері вищої освіти України (НМЕДВО) обумовлена невідповідністю діючої моделі засадам сучасної ринкової економіки (Україна має статус країни з ринковою економікою з 2006 року).

До цього часу діюча модель економічної діяльності у сфері вищої освіти України практично функціонує на засадах радянської планової економіки, згідно з якою фінансування освітньої діяльності закладів вищої освіти (ЗВО) здійснюється на їх «утримання», а не як оплата за вироблені і надані конкретні послуги вищої освіти, як це повинно відбуватися в умовах сучасної ринкової економіки.

Сучасні економічна теорія і практика визнають результати економічної діяльності ВНЗ невід'ємною складовою ринкової економіки і включають їх до валового внутрішнього продукту (ВВП) – одного із найбільш використовуваних індикаторів результатів економічної діяльності. Центральним положенням узгодженого на міжнародному рівні стандартного набору рекомендацій з розрахунку показників економічної діяльності – Системи національних рахунків 2008 (СНР 2008) – є вимір виробництва товарів і послуг, у тому числі і послуг вищої освіти. У зв'язку, з цим, лише кардинальна зміна моделі економічної діяльності у сфері вищої освіти України на концептуальних засадах СНР 2008 дозволить суттєво підвищити ефективність усієї сфери вищої освіти України, сприятиме її повноцінному входженню у Європейський та світовий простори вищої освіти.

Теоретичною основою НМЕДВО є неонституціоналізм як один із найпоширеніших напрямів сучасної економічної теорії; методологічною основою – положення СНР 2008 та її основні стандартні класифікації (ISIC, CPA), відповідні європейські класифікації (NACE, PRODCOM), та українські (КВЕД, ДКПП).

Враховуючи зобов'язання України, сформульоване в Угоді про асоціацію з ЄС щодо «...завершення переходу до діючої ринкової економіки...», головна ідея даного проекту полягає у створенні та ефективному функціонуванні Нової моделі економічної діяльності у сфері вищої освіти України, яка повинна стати початком формування сучасного ринку послуг вищої освіти України як невід'ємної складової національного, європейського і світового ринків.

I. Головна та основні проблеми економічних відносин у сфері вищої освіти України

Головна

– невідповідність діючої моделі економічної діяльності вищої освіти принципам вільної ринкової економіки.

Основні

- відсутність унормованого визначення результату основного виду економічної діяльності ЗВО – послуга вищої освіти (продукт вищої освіти – тотожне поняття);
- відсутність науково-обґрунтованої методики розрахунку вартості послуг вищої освіти за кожним рівнем вищої освіти та за кожною спеціальністю;
- відсутність належної бухгалтерської звітності про економічну діяльність ЗВО як основи для визначення фактичної вартості послуг вищої освіти за кожним рівнем вищої освіти та за кожною спеціальністю;
- відсутність правового унормування і регулювання ринку послуг вищої освіти;
- неузгодженість (незбалансованість) механізмів визначення обсягів виробництва ЗВО послуг вищої освіти з кожним рівнем вищої освіти та за кожною спеціальністю з визначенням потреб ринку праці у фахівцях з вищою освітою;
- низька якість послуг вищої освіти як результату економічної діяльності ЗВО;
- відсутність права у здобувачів вищої освіти (споживачів послуг вищої освіти) або у замовників, у випадках одержання послуг вищої освіти неналежної якості на відшкодування збитків у встановленому законом порядку;
- невідповідність статусу ЗВО «бюджетна установа» як суб'єкту економічної діяльності засадам ринкової економіки; статус «бюджетна установа» унеможливує одержання ЗВО економічної (у тому, числі фінансової) самостійності (автономії);
- невідповідність діючої системи державного замовлення на підготовку фахівців, наукових, науково-педагогічних кадрів та розподілу обсягів державного фінансування економічної діяльності ВНЗ засадам ринкової економіки;
- відсутність права у виробників і надавачів послуг вищої освіти (ЗВО) у випадках невиконання замовником послуг вищої освіти умов договору (угоди, контракту) на відшкодування в установленому законом або рішенням суду порядку;
- відсутність сучасної системи оплати праці співробітників ЗВО, яка б відповідала загальним засадам ринкової економіки з урахуванням положень корпоративного управління, фінансових можливостей ЗВО, якості освітнього та наукового продуктів, особливостей регіональних ринків праці;
- діюча система інформаційного забезпечення економічних відносин у сфері вищої освіти не відповідає сучасним вимогам і потребує приведення її у відповідність до принципів «цифрової економіки».

II. Мета, основні цілі та основні індикатори досягнення цілей НМЕДВО

Мета

Створення на концептуальних засадах сучасної ринкової економіки умов, які б задовольняли економічні інтереси основних суб'єктів економічних відносин у сфері вищої освіти:

- здобувачів вищої освіти – споживачів послуг вищої освіти;
- вищих навчальних закладів – виробників і надавачів послуг вищої освіти;
- органів державної влади та місцевого самоврядування, корпорацій, громадських організацій, фізичних осіб – замовників на виробництво і надання послуг вищої освіти.

Основні цілі

1. Забезпечення конституційного права громадян на доступне і безоплатне здобуття вищої освіти відповідно до стандартів у державних і комунальних вищих навчальних закладах на конкурсній основі в межах обсягу підготовки фахівців для загальносуспільних потреб (державне і регіональні замовлення).

2. Забезпечення права здобувачів вищої освіти (споживачів послуг вищої освіти) або замовників, у випадках одержання послуг вищої освіти неналежної якості на відшкодування збитків в установленому законом порядку.

3. Підвищення якості послуг вищої освіти відповідно до стандартів таких послуг, як основи вимірювання їх якості та визначення їх вартості з урахуванням якості.

4. Підвищення рівня ефективності використання людських, матеріально-технічних, фінансово-кредитних ресурсів, які залучаються для виробництва і надання послуг вищої освіти.

5. Забезпечення права ВНЗ на економічну самостійність (фінансову автономію) відповідно до положень сучасної ринкової економіки.

6. Подолання корупції в економічній діяльності у сфері вищої освіти України.

7. Повноцінна асоціація сфери вищої освіти України до Європейського освітнього простору вищої освіти.

Основні індикатори:

До цілі 1:

- валовий коефіцієнт охоплення населення в офіційному віці вищої освіти, (%);
- кількість громадян України, які здобувають вищу освіту в українських ВНЗ за рахунок усіх джерел фінансування, (тис. осіб);
- кількість громадян України, які здобувають вищу освіту безоплатно у державних і комунальних ВНЗ, (тис. осіб);
- питома вага громадян України, які здобувають вищу освіту безоплатно у державних і комунальних ВНЗ (% до загальної кількості);
- питома вага штатних працівників, які мають вищу освіту за освітніми рівнями за видами економічної діяльності (% до облікової кількості штатних працівників).

До цілі 2:

- кількість позовів здобувачів вищої освіти або замовників щодо одержання послуг вищої освіти неналежної якості, (одиниць);
- кількість задоволених позовів здобувачів вищої освіти або замовників щодо одержання послуг вищої освіти неналежної якості (одиниць);
- питома вага задоволених позовів здобувачів вищої освіти або замовників щодо одержання послуг вищої освіти неналежної якості, (% до загальної кількості позовів);

- питома вага задоволених позовів здобувачів вищої освіти або замовників щодо одержання послуг вищої освіти неналежної якості (% до загальної кількості громадян України, які здобувають вищу освіту в українських ВНЗ за рахунок усіх джерел фінансування).

До цілі 3:

- кількість українських ВНЗ, які входять до основних світових рейтингів ВНЗ (одиниць);
- кількість студентів, які навчаються в українських ВНЗ, що входять до основних світових рейтингів ВНЗ (тис. осіб);
- питома вага студентів, які навчаються в українських ВНЗ, що входять до основних світових рейтингів ВНЗ (% до загальної кількості);
- кількість громадян України, які здобувають вищу освіту в іноземних ВНЗ, (тис. осіб);
- питома вага громадян України, які здобувають вищу освіту в іноземних ВНЗ, (% до загальної кількості, які здобувають вищу освіту в українських ВНЗ за рахунок усіх джерел фінансування);
- кількість громадян інших країн, які здобувають вищу освіту в українських ВНЗ (тис. осіб);
- питома вага громадян інших країн, які здобувають вищу освіту в українських ВНЗ (% до загальної кількості, які здобувають вищу освіту в українських ВНЗ за рахунок усіх джерел фінансування).

До цілі 4:

- ВВП (ВНП) на душу населення України за паритетом купівельної спроможності, (у доларах США);
- рівень безробіття (за методологією МОП) з причини не працевлаштування після закінчення ЗВО, (%);
- середня кількість здобувачів вищої освіти на один ЗВО державної та комунальної форми власності, тис. осіб;
- середня кількість здобувачів вищої освіти, які навчаються у ЗВО державної та комунальної форм власності, на одного викладача ЗВО, осіб;
- середня загальна площа навчальних приміщень у ЗВО державної та комунальної форм власності на одного здобувача вищої освіти, (кв.м.);
- вартість і ціни конкретних послуг вищої освіти з урахуванням їх якості, (грн.).

До цілі 5:

- кількість державних і комунальних ЗВО, які здійснюють економічну діяльність у статусі некомерційної організації (НКО) на концептуальних засадах СНР 2008, одиниць;
- питома вага українських державних і комунальних ЗВО, які здійснюють економічну діяльність у статусі некомерційної організації (НКО) на концептуальних засадах СНР 2008, (% до загальної кількості українських державних і комунальних ЗВО).

До цілі 6:

- кількість офіційно зареєстрованих корупційних порушень відповідно до національного законодавства у системі вищої освіти України, (одиниць);
- кількість українських ЗВО, у яких офіційно зареєстровані корупційні порушення відповідно до національного законодавства, (одиниць);
- питома вага українських ЗВО, у яких офіційно зареєстровані корупційні порушення відповідно до національного законодавства, (% до загальної кількості українських ЗВО);
- питома вага здобувачів вищої освіти, які навчаються в українських ЗВО, у яких офіційно зареєстровані порушення відповідно до національного законодавства (% до загальної кількості здобувачів вищої освіти).

III. Основні правові регулятори НМЕДВО

Конституція України (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, № 30, ст. 141)

Стаття 3: «... Держава відповідає перед людиною за свою діяльність. Утвердження і забезпечення прав ... людини є головним обов'язком держави».

Стаття 53: «Кожен має право на освіту. Повна загальна середня освіта є обов'язковою. Держава забезпечує доступність і безоплатність дошкільної, повної загальної середньої, професійно-технічної, вищої освіти в державних і комунальних навчальних закладах;...»

Стаття 53: «Кожен має право на освіту... Держава забезпечує доступність і безоплатність ... вищої освіти в державних і комунальних навчальних закладах; ... Громадяни мають право безоплатно здобути вищу освіту в державних і комунальних навчальних закладах на конкурсній основі»

Стаття 49: «Кожен має право на охорону здоров'я, медичну допомогу та медичне страхування ... У державних і комунальних закладах охорони здоров'я медична допомога надається безоплатно...»

Стаття 59: «Кожен має право на професійну правничу допомогу. У випадках, передбачених законом, ця допомога надається безоплатно....»

Стаття 54: «...Держава забезпечує збереження історичних пам'яток та інших об'єктів, що становлять культурну цінність....»

Стаття 17: «Захист суверенітету і територіальної цілісності України, забезпечення її економічної та інформаційної безпеки є найважливішими функціями держави...»

Стаття 16: «Забезпечення екологічної безпеки і підтримання екологічної рівноваги на території України, подолання наслідків Чорнобильської катастрофи - катастрофи планетарного масштабу, збереження генофонду Українського народу є обов'язком держави»

Стаття 27: «...Обов'язок держави - захищати життя людини...»

Стаття 95: «... Виключно законом про Державний бюджет України визначаються будь-які видатки держави на загальносуспільні потреби, розмір і цільове спрямування цих видатків ...».

7

Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 50 народних депутатів України про офіційне тлумачення положень частини третьої статті 53 Конституції України «державна забезпечує доступність і безоплатність дошкільної, повної загальної середньої, професійно-технічної, вищої освіти в державних і комунальних навчальних закладах» (справа про доступність і безоплатність освіти) від 4 березня 2004 року №5-рп/2004. Конституційний Суд України щодо вищої освіти **вирішив**:

- доступність освіти як конституційна гарантія реалізації права на освіту на принципах рівності, визначених статтею 24 Конституції України, означає, що нікому не може бути відмовлено у праві на освіту, і держава має створити можливості для реалізації цього права;

- безоплатність вищої освіти означає, що громадянин має право здобути її відповідно до стандартів вищої освіти без внесення плати в державних і комунальних навчальних закладах на конкурсній основі (частина четверта статті 53 Конституції України) в межах обсягу підготовки фахівців для загальносуспільних потреб (державного замовлення).

Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами – членами, з іншої сторони ратифіковано із заявою Законом № 1678-VII від 16.09.2014. - Редакція від 30.11.2015, підстава v2980321-15

Преамбула: «...Підтверджуючи, що Європейський Союз визнає європейські прагнення України і вітає її європейський вибір, у тому числі її **зобов'язання розбудовувати** розвинуту й сталу демократію та **ринкову економіку**;...»

Стаття 1: Цілі... «п 2. Цілями асоціації є:... d) запровадити умови для посилення економічних та торговельних відносин, які вестимуть до поступової інтеграції України до внутрішнього ринку ЄС, у тому числі завдяки створенню поглибленої і всеохоплюючої зони вільної торгівлі..., (це ж, зазначається у Розділі IV («Торгівля і питання, пов'язані з торгівлею») та **підтримувати зусилля України стосовно завершення**

переходу до діючої ринкової економіки, у тому числі шляхом поступової адаптації її законодавства до acquis ЄС;...».

Стаття 3: «Сторони визнають, що принципи вільної ринкової економіки становлять основу для їхніх відносин...».

Глава 23 Освіта, навчання та молодь. Стаття 430: «Повною мірою поважаючи обов'язки Сторін щодо змісту навчання та організації освітніх систем, а також їхнє культурне та мовне розмаїття, **Сторони сприяють розвитку співробітництва в галузі освіти**, навчання та молодіжної політики з метою покращення взаєморозуміння, активізації міжкультурного діалогу та посилення знань щодо відповідних культур».

Сторони зобов'язуються активізувати співробітництво в галузі вищої освіти, зокрема, з метою: стаття 431: «**а) реформування та модернізації систем вищої освіти**; б) сприяння зближенню у сфері вищої освіти, яке відбувається в рамках Болонського процесу; с) підвищення якості та важливості вищої освіти; д) поглиблення співробітництва між вищими навчальними закладами; е) розширення можливостей вищих навчальних закладів; ф) активізації мобільності студентів та викладачів; г) увага приділятиметься співробітництву в галузі освіти з метою спрощення доступу до отримання вищої освіти».

План заходів імплементації Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та ЄС..., з іншої сторони, на 2014 –2017 роки, затверджений розпорядженням Кабінету Міністрів України від 17 вересня 2014 р. № 847-р. (п. 223).

Програма діяльності Кабінету Міністрів України від 14.04.2016 № 1099-VIII

«VII. Децентралізація та реформа публічної адміністрації... Децентралізація... Сприяння належному забезпеченню органів місцевого самоврядування фінансовими ресурсами, зокрема шляхом спрямування до місцевих бюджетів частки загальнодержавних податків, забезпечення повноти і своєчасності фінансування делегованих повноважень за затвердженими стандартами».

«XV. Соціально-гуманітарна реформа ... Освіта, наука та інновації ... Вдосконалення системи оцінювання якості освіти. Зміна системи розміщення державного замовлення, зокрема, фінансування вищих навчальних закладів залежно від кількості абітурієнтів (система адресності). Надання реальної фінансової та академічної автономії вищим навчальним закладам. Лібералізація доступу на український освітній ринок іноземних вищих навчальних закладів».

Бюджетний кодекс України Верховна Рада України; Кодекс України, Закон, Кодекс від 08.07.2010 № 2456-VI Документ 2456-17, чинний, поточна редакція – Редакція від 05.01.2017, підстава 1800–19.

Стаття 2 п.12): «бюджетні установи - органи державної влади, органи місцевого самоврядування, а також організації, створені ними у встановленому порядку, що повністю утримуються за рахунок відповідно державного бюджету чи місцевого бюджету. Бюджетні установи є неприбутковими».

Стаття 7 п.1 пп. 1): «принцип єдності бюджетної системи України – єдність бюджетної системи України забезпечується єдиною правовою базою, єдиною грошовою системою, єдиним регулюванням бюджетних відносин, єдиною бюджетною класифікацією, єдністю порядку виконання бюджетів та ведення бухгалтерського обліку і звітності».

Господарський кодекс України Верховна Рада України; Кодекс України, Закон, Кодекс від 16.01.2003 № 436-IV Документ 436–15, чинний. – Редакція від 08.12.2016, підстава 1670-19.

Податковий кодекс України Верховна Рада України; Кодекс України, Закон, Кодекс від 02.12.2010 № 2755-VI Документ 2755-17, чинний. – Редакція від 01.01.2017, підстава 1795-19.

Закон України «Про публічні закупівлі» від 25.12.2015 р. № 922-VIII, із змінами, внесеними згідно із Законом № 1078-VIII від 12.04.2016 р.

Стаття 2 п. 5: Особливості здійснення процедур закупівлі, визначених цим Законом, встановлюються окремими законами для таких товарів, робіт і послуг: ... **«послуги з підготовки фахівців, наукових, науково-педагогічних та робітничих кадрів, підвищення кваліфікації та перепідготовки кадрів (післядипломна освіта) за державним замовленням».**

Закон України «Про вищу освіту» Верховна Рада України; Закон від 01.07.2014 № 1556-VII Документ 1556-18, чинний. – Редакція від 05.01.2017, підстава 1798–19.

Система національних рахунків 2008 (СНР 2008) прийнята ООН, Європейською комісією, Організацією економічного співробітництва і розвитку (ОЕСР), Міжнародним валютним фондом (МВФ), Групою світового банку.

Глава 1. А п. 1.1.: «Система національних рахунків – це узгоджений на міжнародному рівні стандартний набір рекомендацій по розрахунку показників економічної діяльності у відповідності до чітких правил ведення рахунків і обліку на макrorівні, заснованих на принципах економічної теорії».

Пункт 1.4.: «СНР 2008 призначена для економічного аналізу, прийняття рішень і розробки економічної політики незалежно від галузевої структури економіки або рівня економічного розвитку країни. **Основні концепції і визначення СНР засновані на економічній теорії та принципах, які мають універсальний характер...».**

Пункт 1.6.: «... У центрі СНР – вимір виробництва товарів і послуг.»

Глава 4. С Некомерційні організації пункт 4.88.: «... Школи, коледжі, **університети ... є некомерційними організаціями (НКО)**, зайнятими ринковим виробництвом, якщо вони отримують платежі, які відображають їх витрати на виробництво і які достатньо високі, щоб суттєво впливати на попит на їх послуги. У результаті виробничої діяльності цих одиниць повинні бути прибуток або збиток. Любий прибуток повинен залишатися **у розпорядженні НКО...»**

Глава 6. В пункт 6.17.: «**Послуги є результатом виробничої діяльності, яка змінює стан споживаючих одиниць** або сприяє обміну продуктами або фінансовим активами...»

Пункт 6.18.: «Зміни у стані... можуть приймати багато різних форм... с. **зміни в інтелектуальному стані окремих осіб: виробник надає ... освіту...».**

Глава 23 Некомерційні організації

Міжнародна стандартна галузева класифікація усіх видів економічної діяльності (МСГК), четвертий переглянутий варіант

Розділ Р. 85.Освіта; 85.3 Вища освіта.

Класифікація основних продуктів (КОП)

Розділ. Послуги освіти. Послуги вищої освіти.

Міжнародна стандартна класифікація освіти (МСКО 2011).

Галузі освіти та професійної підготовки 2013 (МСКО-0-2013).

Класифікація інституційних секторів економіки (KICE) чинна від 2015-01-01, затверджена наказом № 378 від 03.12.2014 р. Державної служби статистики України

Національна Рамка кваліфікацій, затверджена Постановою Кабінету Міністрів України від 23 листопада 2011 р. № 1341 (НРК).

Закон України «Про формування та розміщення державного замовлення на підготовку фахівців, наукових, науково-педагогічних та робітничих кадрів, підвищення кваліфікації та перепідготовку

кадрів» від 20.11.2012 р. №5499-VI.

Постанова КМУ від 15.04.2013 р. № 306 «Про затвердження Порядку формування державного замовлення на підготовку фахівців, наукових, науково-педагогічних та робітничих кадрів, підвищення кваліфікації та перепідготовку кадрів».

Постанова Кабінету Міністрів України від 20.05.2013 р. № 346 «Про затвердження Методики розрахунку орієнтовної середньої вартості підготовки одного кваліфікованого робітника, фахівця, аспіранта, докторанта».

Постанова Кабінету Міністрів України від 20.05.2013 № 363 «Про затвердження Порядку розміщення державного замовлення на підготовку фахівців, наукових, науково-педагогічних кадрів, підвищення кваліфікації та перепідготовку кадрів».

Наказ Мінекономіки України від 26.03.2013 № 305 «Про затвердження Методики формування середньострокового прогнозу потреби у фахівцях та робітничих кадрах на ринку праці».

Стратегія сталого розвитку «Україна – 2020» схвалена Указом Президента України від 12.01.2015 року № 5/2015

«Стратегія передбачає ... реалізацію 62 реформ. Реформа захисту економічної конкуренції; ...Реформа сфери трудових відносин; ... Реформа у сфері здійснення державних закупівель; ... Децентралізація та реформа державного управління; ... **Реформа освіти**; ...Реформа державної політики у сфері науки та досліджень; ... антикорупційна реформа».

Пріоритетом в управлінні публічними фінансами має стати підвищення прозорості та ефективності їх розподілу та витрачання.

«...Україна візьме участь у міжнародному дослідженні якості освіти PISA та увійде до 50 кращих держав - учасниць такого дослідження...».

Стратегія реформування державного управління України на 2016-2020 роки. Схвалено розпорядженням Кабінету Міністрів України від 24 червня 2016 р. № 474-р.

Стратегія реформування системи управління державними фінансами на 2017 – 2020 роки, схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 08 лютого 2017 р. № 142-р

4. Мета та основні завдання цієї Стратегії: «...Основними завданнями цієї Стратегії є:

- повноцінне впровадження стратегічного та середньострокового бюджетного планування,...
- запровадження дієвої системи планування і оцінювання виконання державного бюджету, підвищення ролі і відповідальності головних розпорядників бюджетних коштів щодо визначення пріоритетів своєї діяльності та ефективного використання таких коштів для їх досягнення;
- підвищення ефективності державних видатків завдяки проведенню комплексного аналізу доцільності та ефективності видатків і зміни підходів до їх здійснення шляхом переходу від утримання установ до надання якісних державних послуг» ...
- підтримка процесу бюджетної децентралізації...

Відповідно до цієї Стратегії забезпечуватиметься розвиток таких складових частин системи управління державними фінансами: «...макроекономічне та бюджетне прогнозування; ... середньострокове бюджетне планування; ... система публічних закупівель; ... бухгалтерський облік у державному секторі; ...»

3. Міжбюджетні відносини та фіскальна децентралізація: «...Завдання 3. Удосконалення фінансового забезпечення видаткових повноважень, які передаються державою на виконання місцевому самоврядуванню ... Підвищення дієвості та результативності механізму фінансового забезпечення

делегованих повноважень передбачає перегляд та затвердження Кабінетом Міністрів України оновлених соціальних стандартів і нормативів надання гарантованих державою послуг в описовому та вартісному вигляді за кожним з делегованих повноважень. При цьому Мінфін проведе *перегляд методики розрахунку, умов та порядку розподілу, а також порядку використання коштів освітньої, медичної та соціальних субвенцій з метою підвищення прозорості процесу, розширення повноважень органів місцевого самоврядування і посилення контролю за реалізацією проектів та програм, що фінансуються за рахунок коштів субвенцій*. Разом з проведенням реформи секторальної децентралізації у сфері освіти, охорони здоров'я, соціального захисту *це забезпечить поступовий перехід від утримання мережі установ до закупівлі публічних послуг із поетапною оптимізацією мереж у відповідних секторах*.

Вище зазначений перелік основних правових регуляторів НМЕДВО та окремих їх положень є далеко не повним і дає підстави стверджувати: ***економічні відносини у сфері вищої освіти України та економічна діяльність ЗВО регулюється значною кількістю як міжнародних, так і національних нормативно-правових актів, положення яких мають бути максимально узгодженими між собою***.

IV. Основні терміни і визначення:

Економічні відносини у сфері вищої освіти – відносини людей, як суб'єктів економіки, які вступають між собою у відношення з приводу виробництва, розподілу, обміну і споживання продукту економічної діяльності – послуг вищої освіти.

Економічна діяльність у сфері вищої освіти – виробництво і надання послуг вищої освіти відповідно до визначень офіційних міжнародних і національних статистичних класифікацій.

Послуга вищої освіти як результат економічної діяльності – це освітня діяльність офіційно зареєстрованих інституціональних одиниць, що вносить зміни в інтелектуальний стан окремої особи, виробляється на замовлення відповідно до державних стандартів вищої освіти та можливих додаткових вимог, сформульованих замовником у документі щодо виконання замовлення (договір, угода, контракт тощо), і яка має вартісний вираз.

Державний стандарт послуги вищої освіти – це сукупність характеристик змін в інтелектуальному стані осіб, які мають відбутися в результаті освітньої діяльності кожного рівня вищої освіти в межах кожної спеціальності, і які є основою разом із професійним стандартом вищої освіти, стандартами освітньої діяльності та вищої освіти для визначення (розрахунку) її вартості.

Ринок послуг вищої освіти – це сукупність економічних відносин при купівлі-продажу послуг вищої освіти, які виникають між виробником послуг вищої освіти та здобувачем вищої освіти чи замовником (органом державної влади, місцевого самоврядування, корпорацією, некомерційними організаціями тощо, які можуть оплачувати надані послуги вищої освіти повністю або частково).

12

Безоплатна вища освіта – це здобуття фізичною особою вищої освіти на конкурсних умовах з оплатою послуг вищої освіти за рахунок видатків державного, та/або місцевих бюджетів, коштів господарських та громадських організацій.

Споживач послуг вищої освіти – це фізична особа, яка відповідно до визначених замовником послуг вищої освіти умов виконання замовлення на надання послуг вищої освіти здобуває вищу освіту з оплатою послуг вищої освіти як за рахунок одного із джерел фінансування (державний бюджет, місцевий бюджет, кошти юридичних чи фізичних осіб, власних коштів), так і за рахунок кількох джерел фінансування. Споживач послуг вищої освіти може бути одночасно замовником послуг вищої освіти.

Замовник послуг вищої освіти – фізична або юридична особа, яка замовляє надання фізичній особі або кільком фізичним особам однієї або кількох послуг вищої освіти відповідно до визначених у законному порядку державних професійних стандартів вищої освіти, стандартів вищої освіти, стандартів послуг вищої освіти або відповідно до вимог, сформульованих замовником у документі щодо виконання замовлення (договір, угода, контракт).

Виробник послуг вищої освіти (вищий навчальний заклад) як суб'єкт економічної (господарської) діяльності – це інституціональна одиниця, основною метою якої є виробництво і надання послуг вищої освіти відповідно до визначених у законному порядку державних професійних стандартів вищої освіти, стандартів вищої освіти, державних стандартів послуг вищої освіти та можливих додаткових вимог, сформульованих замовником у документі щодо виконання замовлення (договір, угода, контракт) та яка зареєстрована у законному порядку.

Якість послуги вищої освіти – це відповідність або перевищення сукупних характеристик змін в інтелектуальному стані осіб кожного рівня вищої освіти у межах кожної спеціальності, встановлених державним стандартом послуг вищої освіти.

V. Основні положення НМЕДВО

1. Економічні відносини та економічна діяльність у сфері вищої освіти здійснюється відповідно до загальних засад регулювання економічних відносин у суспільстві, встановлених Конституцією України, Рішенням Конституційного Суду України від 04.03.2004 р. № 5-рп/2004, Господарським кодексом України, Цивільним кодексом України, Бюджетним кодексом України, Податковим кодексом України, Трудовим кодексом України, законами України щодо вищої освіти, зокрема: «Про формування та розміщення державного замовлення на підготовку фахівців, наукових, науково-педагогічних та робітничих кадрів, підвищення кваліфікації та перепідготовку кадрів від 20.11.2012 р. № 5499-VI, «Про вищу освіту» від 01.07.2014 р. № 1556-VII, «Про публічні закупівлі» від 25.12.2015 р. № 922-VIII, із змінами, внесеними згідно із Законом № 1078-VIII від 12.04.2016 р., нормативно – правовими актами Президента України, Кабінету Міністрів України, органів державної влади та органів місцевого самоврядування з урахуванням СНР 2008.

Основними засобами державного регулювання економічних відносин у сфері вищої освіти є:

- показники стратегічного та середньострокового планування розвитку України, сфери освіти, видів економічної діяльності;
- щорічне затвердження обсягів видатків державного і місцевих бюджетів на вищу освіту;
- державне та регіональне замовлення на виробництво і надання послуг вищої освіти з оплатою їх за рахунок видатків державного або місцевого бюджетів;
- публічні закупівлі послуг вищої освіти з оплатою за рахунок видатків державного або місцевого бюджетів;
- ліцензування освітньої діяльності;
- встановлення державних професійних стандартів вищої освіти, стандартів вищої освіти, стандартів послуг вищої освіти;
- застосування норм і нормативів в освітній діяльності ЗВО;
- регулювання цін на послуги вищої освіти;
- надання інвестиційних, податкових та інших пільг ЗВО;
- надання дотацій, компенсацій, цільових інновацій та субсидій.

2. Особливості економічної діяльності у сфері вищої освіти регулюються відповідно до загальних засад регулювання економічної діяльності у суспільстві Законами України, іншими нормативно-правовими актами Кабінету Міністрів України, центрального органу виконавчої влади у сфері освіти, галузевих державних органів влади, до сфери управління яких належать заклади вищої освіти, органів місцевого самоврядування, до сфери управління яких належать заклади вищої освіти.

3. Основними особливостями економічної діяльності у сфері вищої освіти є:

- у випадках, встановлених Конституцією України, Рішенням Конституційного Суду України від 04.03.2004 р. № 5-рп/2004 та законами послуги вищої освіти надаються споживачам безоплатно (з оплатою за рахунок видатків державного або місцевого бюджетів);
- конституційний обов'язок держави забезпечувати конституційне право громадян України на освіту з оплатою освітніх послуг за рахунок видатків державного або місцевих бюджетів обумовлює домінуюче місце на ринку послуг вищої освіти державних і комунальних закладів вищої освіти;
- некомерційний (без мети одержання прибутку) характер економічної діяльності державних і комунальних закладів вищої освіти.

СНР 2008 містить окремий розділ «Некомерційні організації», у якому викладено загальне визначення НКО: *«Некомерційні організації – це юридичні особи або громадські організації, які створюються з метою виробництва товарів і послуг, чий статус не дозволяє їм бути джерелом доходу, прибутку або іншої фінансової вигоди для одиниць, які їх засновують, контролюють або фінансують»* (п.4.83, ст.137). У коментарі до цього визначення підкреслюється, що на практиці їх виробнича діяльність повинна мати деякий прибуток або збиток, який НКО, можливо, отримують, не може бути присвоєний якою іншою інституціональною одиницею. Статут НКО складений таким чином, що

інституційні одиниці, які їх контролюють або управляють, не мають права на долю в прибутку або іншому доході, які вони отримують. На цій підставі вони часто звільняються від сплати податків (ст.137–138).

До основних характеристик НКО віднесено:

- Більшість НКО є юридичними одиницями, створеними відповідно до законодавства, і діяльність яких визначається незалежною від фізичних осіб, корпорацій і органів державного управління, які їх створюють, фінансують, контролюють або управляють ними. Ціль НКО формулюється у статуті або інших аналогічних документах.

- У НКО не існують акціонери з вимогами щодо прибутку чи капіталу НКО. Члени НКО не мають права на отримання частки прибутку, який надійшов від виробничої діяльності НКО, увесь прибуток належить НКО.

- Управління НКО у більшості випадків покладається на групу керівників, виконавчий комітет або інший аналогічний орган, вибраний простою більшістю всіх членів. Керівники являються аналогом членів ради директорів корпорації і несуть відповідальність за призначення тих чи інших управляючих.

- Термін «некомерційна організація» пов'язаний з тим фактом, що члени асоціації, яка контролює НКО, не мають права отримувати яку-не будь фінансову вигоду від операцій і не можуть присвоювати любий прибуток, який НКО, можливо, отримує. Це не означає, що НКО не може мати прибуток від своєї виробничої діяльності (ст. 138, СНР 2008).

До НКО, які зайняті ринковим виробництвом, відносяться виробники, випуск яких, або більша його частина, продається за економічно значимими цінами, тобто, за цінами, які суттєво впливають на кількість продукції, яку виробники готові постачати, і на кількість продукції, яку покупці хочуть придбати. *Школи, коледжі, університети, клініки, лікарні та ін. є НКО, зайняті ринковим виробництвом,* якщо вони отримують платежі, що відображають їх затрати на виробництво і які достатньо високі, щоб суттєво впливати на попит на їх послуги. В результаті виробничої діяльності цих одиниць має прибуток або збиток. Любий прибуток повинен залишатися в НКО, оскільки їх статус не дозволяє передавати його другим одиницям. З іншої сторони, через статус некомерційної організації вони можуть отримувати додаткові кошти як пожертви окремих осіб, корпорацій чи органів державного управління. Таким чином, вони можуть придбавати активи, які можуть приносити значні доходи від власності додатково до доходів від платежів за послуги, що дозволяє їм брати платежі нижче середньої величини затрат. Проте вони повинні розглядатися як ринкові виробники, поки платежі за їх послуги визначаються, головним чином, витратами на виробництво, і вони достатньо високі, щоб суттєво впливати на попит. Такі НКО не є благодійними організаціями, їх реальна ціль часто полягає у наданні освітніх, медичних і інших послуг високої якості, використовуючи доход від пожертв і подарунків для того щоб просто дещо знизити високі ціни за їх послуги (ст.139).

Статус некомерційної організації передбачає, що любий можливий прибуток, який отримує у результаті виробничої діяльності закладів освіти, повністю залишається у його розпорядженні, і засновники закладів освіти не мають права на долю прибутку, який отримують заклади освіти.

Організаційно-правовий статус вищого навчального закладу визначається юридичним власником (засновником) закладу при реєстрації в установленому законом порядку і зазначається у статуті вищого навчального закладу.

Заклади вищої освіти можуть здійснювати освітню і економічну діяльність у одній із таких організаційно-правових форм (статусів):

- бюджетна установа, як одиниця сектора державного управління;
- некомерційна (неприбуткова) організація (заклад), яка створюється з метою ринкового виробництва послуг вищої освіти;
- некомерційна (неприбуткова) організація (заклад), яка створюється з метою неринкової освітньої діяльності;
- підприємство, як одержувач бюджетних коштів та коштів із інших джерел фінансування за вироблені та надані послуги вищої освіти;

- **юридичний власник** (засновник) закладу вищої освіти, який здійснює некомерційну діяльність, не має права на отримання економічних вигод, пов'язаних із економічною діяльністю закладу вищої освіти. *Будь який можливий дохід (прибуток), який отримує у результаті виробничої діяльності такий заклад вищої освіти, повністю залишається у його розпорядженні і засновник закладу вищої освіти не має права на частку доходу (прибутку), який отримує заклад вищої освіти;*

- **економічний власник** (інституціональна одиниця) закладу вищої освіти, що здійснює некомерційну діяльність, має право на отримання економічних вигод, пов'язаних із використанням у процесі економічної діяльності товарів і послуг, фінансових активів і зобов'язань завдяки прийняттю пов'язаних із цим ризиків, при цьому працівники закладу вищої освіти не мають права на частку доходу (прибутку), отриманого від виробничої діяльності закладу вищої освіти – увесь **можливий дохід (прибуток) належить закладу вищої освіти;**

- державні і комунальні заклади освіти не можуть бути приватизовані;

- характер трудових відносин при виробництві послуг вищої освіти, які можуть бути вироблені лише за умови безпосередньої участі споживачів послуг вищої освіти;

- об'єктивний взаємозв'язок ринку послуг вищої освіти з ринком праці.

ЗВО як бюджетні установи – це організації, створені органами державної влади, місцевого самоврядування для неринкової освітньої діяльності, які повністю утримуються за рахунок відповідно державного чи місцевих бюджетів. Результати своєї освітньої діяльності надають споживачам послуг вищої освіти безоплатно або по економічно незначним цінам. Бюджетні установи є неприбутковими. Уся господарська діяльність здійснюється відповідно положень Бюджетного кодексу України.

4. Особливості економічної діяльності у сфері вищої освіти можуть бути підставою для рішення або дій державної влади та органів місцевого самоврядування, які спрямовані на обмеження ринкових засад у сфері вищої освіти з використанням засобів державного регулювання, встановлених законом.

5. Економічна діяльність у сфері вищої освіти здійснюється за замовленням органів державної влади, місцевого самоврядування, корпорацій, інших юридичних осіб, (замовники послуг вищої освіти), фізичних осіб – замовників і споживачів послуг вищої освіти, які формують попит на послуги вищої освіти, закладами вищої освіти усіх видів і типів незалежно від форм власності, що зареєстровані у встановленому законом порядку, які формують пропозиції щодо виробництва послуг вищої освіти.

6. Підставою для початку виробництва і надання послуг вищої освіти є укладання документа щодо виконання замовлення (договір, угода, контракт), в якому визначаються обсяги виробництва і надання конкретних послуг вищої освіти за рівнями освіти відповідно до визначених у законному порядку державних професійних стандартів, стандартів вищої освіти, стандартів послуг вищої освіти, або відповідно до вимог, сформульованих замовником обсягів виробництва **по кожній послугі вищої освіти за узгодженою ціною.**

7. Економічна діяльність вищих навчальних закладів здійснюється відповідно до вимог державної Класифікації видів економічної діяльності (КВЕД) і поділяється на основну, вторинну та допоміжну.

Основною діяльністю закладів вищої освіти є виробництво і надання послуг вищої освіти, яка характеризується тим, що створена у її процесі додана вартість більше доданої вартості будь-якої іншої діяльності, що можуть здійснюватись такими закладами.

Вторинною діяльністю закладів вищої освіти є діяльність, яка здійснюється такими закладами одночасно із основною діяльністю, і продукти якої (товари і послуги), можуть бути придатні для поставки за межі закладу вищої освіти. Величина доданої вартості, створена у процесі вторинної діяльності, повинна бути менша доданої вартості послуг вищої освіти.

Допоміжна діяльність закладів вищої освіти – це діяльність, яка здійснюється у вищому навчальному закладі з метою створення умов для основної чи вторинної діяльності.

Порядок віднесення економічної діяльності до основної, вторинної чи допоміжної встановлюється державним органом влади у сфері статистики.

8. Планування здійснення виробничої діяльності, формування державної статистичної інформації, ведення бухгалтерського обліку, створення соціальних (цільових) фондів, оплата праці працівникам

здійснюється вищими навчальними закладами відповідно до організаційно-правового статусу вищого навчального закладу, визначеного юридичним власником (засновником) вищого навчального закладу при реєстрації в установленому законом порядку і зазначається у статуті вищого навчального закладу.

9. Вищі навчальні заклади, які здійснюють економічну діяльність в усіх статусах, крім статусу бюджетна установа, самостійно визначають свою організаційну структуру, встановлюють чисельність працівників і штатний розпис, з урахуванням принципів корпоративного управління.

10. Державне і регіональні замовлення на виробництво і надання послуг вищої освіти з повною або частковою оплатою за рахунок видатків державного або місцевих бюджетів виконуються державними і комунальними вищим навчальним закладам. Розміри видатків державного або місцевих бюджетів, як оплата за вироблені і надані послуги вищої освіти, повинні передбачати відшкодування витрат закладів вищої освіти на виробництво і надання одній особі послуги вищої освіти відповідно до визначених у законному порядку державних стандартів послуг вищої освіти. Порядок формування та розміщення державного і регіональних замовлень на послугу вищої освіти встановлюється законодавством України про державне і регіональні замовлення.

11. Оплата послуг вищої освіти здійснюється відповідно до правових та економічних засад закупівель послуг для забезпечення потреб держави та територіальних громад, встановлених Законом України «Про публічні закупівлі». Особливості здійснення процедур закупівлі послуг вищої освіти встановлюються окремим законом.

12. Державні і комунальні вищі навчальні заклади не мають право випускати власні цінні папери, реалізувати їх громадянам і юридичним особам, а також придбавати цінні папери інших суб'єктів господарювання. В той же час державні і комунальні вищі навчальні заклади мають право отримувати цінні папери інших суб'єктів господарювання у вигляді дарунків, грантів і пожертвувань.

13. Ціна послуги вищої освіти є вираженням у грошовій формі еквівалентом одиниці послуги вищої освіти, яка виробляється вищим навчальним закладом на замовлення відповідно до визначених у законному порядку державних стандартів послуг вищої освіти або відповідно до вимог, сформульованих замовником у документі щодо виконання замовлення (договір, угода, контракт).

Установлення Кабінетом Міністрів України, органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування державних регульованих цін на послуги вищої освіти в розмірі, нижчому від економічно обґрунтованого розміру без визначення джерел для відшкодування різниці між такими розмірами за рахунок коштів відповідних бюджетів, не допускається і може бути оскаржено у судовому порядку.

Основою визначення розрахункової вартості послуги вищої освіти є:

- впровадження системи стандартизації послуг вищої освіти, як основи для визначення їх вартості і ціни та якості по кожному рівню та по кожній спеціальності: (професійний стандарт + стандарт вищої освіти + стандарт послуг вищої освіти);

- мінімальні значення вимог державного стандарту освітньої діяльності до кадрового, навчально-методичного, науково-дослідницького, матеріально-технічного, інформаційно-комунікаційного та іншого забезпечення освітньої діяльності для виробництва і надання послуг вищої освіти кожного рівня з кожної спеціальності;

- мінімальні значення нормативів матеріально-технічного забезпечення освітньої діяльності для виробництва і надання послуг вищої освіти кожного рівня з кожної спеціальності, зокрема, освітлення, опалення приміщень, холодне та гаряче водопостачання тощо;

- мінімальні значення вимог до змісту та результатів (кваліфікацій) освітньої програми кожного рівня вищої освіти, зокрема, обсягів навчальної трудомісткості (кредитів) та особливостей кадрового, навчально-методичного, інформаційно-комунікаційного та іншого забезпечення освітньої діяльності тощо;

- значення технічних характеристик стандартів послуг вищої освіти кожного рівня з кожної спеціальності.

Враховуючи істотну соціальну значущість послуг вищої освіти ціни на них можуть регулюватись державою.

14. Економічна конкуренція у сфері вищої освіти є змаганням між споживачами послуг вищої освіти та змаганням між вищими навчальними закладами – виробниками послуг вищої освіти щодо здобуття певних економічних вигод завдяки їх власним досягненням.

Метою змагання між споживачами послуг вищої освіти є отримання послуг вищої освіти у тих вищих навчальних закладах, які відповідають їх релігійним, філософським та педагогічним уподобанням, їх рівню підготовки до здобуття вищої освіти, їх інформованості про умови надання та якість послуг вищої освіти, які вони сподіваються отримати у тих чи інших вищих навчальних закладах, цінову політику вищих навчальних закладів на послуги вищої освіти.

Метою змагання між вищими навчальними закладами – виробниками послуг вищої освіти є отримання оптимальних для них обсягів державного та/або регіонального замовлень на виробництво та надання послуг вищої освіти з оплатою за рахунок державного та/або місцевих бюджетів у розмірах, які повністю відшкодовують їх фактичні затрати на виробництво та надання послуг вищої освіти; оптимальних для них обсягів корпоративних та/або індивідуальних замовлень на виробництво та надання послуг вищої освіти з оплатою із небюджетних джерел фінансування у розмірах, які повністю відшкодовують їх фактичні витрати на виробництво та надання послуг вищої освіти і які дозволяють сформувати фонди для розвитку вищого навчального закладу; отримання цільової безповоротної фінансової допомоги від органів державної влади та органів місцевого самоврядування на розвиток вищого навчального закладу; отримання пожертв, дарунків, грантів із недержавного сектора економіки; залучення до освітньої діяльності у їх вищих навчальних закладах споживачів послуг вищої освіти з вищими рівнями підготовки, що дасть змогу на цій основі надати послуги вищої освіти більш якісного рівня і поліпшити свою ділову репутацію вищого навчального закладу з високою якістю послуг вищої освіти.

15. Органами державної влади та органами місцевого самоврядування, що регулюють відносини у сфері вищої освіти, забороняється приймати акти або вчиняти дії, що визначають привілейоване становище учасників економічної діяльності у сфері вищої освіти, суб'єктів господарювання тієї чи іншої форми власності, або ставлять у нерівне становище окремих учасників економічної діяльності у сфері вищої освіти чи іншим способом обмежують економічну конкуренцію у сфері вищої освіти. У разі порушення цієї вимоги органи державної влади, до повноважень яких належить контроль та дотримання антимонопольного конкурентного законодавства, а також суб'єкти господарювання можуть оспорювати такі акти в установленому законом порядку.

16. Рішення або дії органів державної влади та органів місцевого самоврядування, які спрямовані на обмеження економічної конкуренції чи можуть мати наслідком такі обмеження у сфері вищої освіти, визначаються обґрунтованими у випадках:

- надання допомоги соціального характеру окремими споживачами послуг вищої освіти чи окремими вищим навчальним закладами за умови, що допомога подається без дискримінації інших споживачів послуг вищої освіти чи вищих навчальних закладів;

- надання допомоги споживачам послуг вищої освіти та вищим навчальним закладами за рахунок державних ресурсів із метою відшкодування збитків, завданих стихійним лихом або іншими надзвичайними подіями.

17. Вищі навчальні заклади за сприяння заінтересованих організацій можуть розробляти правила професійної етики конкуренції у сфері вищої освіти. Правила професійної етики конкуренції у сфері вищої освіти погоджуються з Антимонопольним комітетом України.

18. Здобувачі вищої освіти (споживачі послуг вищої освіти) мають право у випадках одержання послуг вищої освіти неналежної якості на відшкодування збитків в установленому законом або рішенням суду порядку.

19. Виробники послуг вищої освіти мають право у випадках невиконання замовниками послуг вищої освіти умов договору (угоди, контракту) на відшкодування збитків в установленому законом або рішенням суду порядку.

VI. Основні заходи для впровадження НМЕДВО

– внести до відповідних нормативно-правових актів визначення термінів «послуга вищої освіти»; «державний стандарт послуги вищої освіти»; «якість послуги вищої освіти»; «економічні відносини у сфері вищої освіти»; «економічна діяльність у сфері вищої освіти»; «споживач послуг вищої освіти»; «замовник послуг вищої освіти»; виробник послуг вищої освіти (заклад вищої освіти) як суб'єкт економічної (господарської) діяльності»;

– поступовий перехід від фінансування ЗВО на їх утримання до публічних закупівель послуг вищої освіти, як це передбачено Стратегією реформування системи управління державними фінансами на 2017–2021 роки, схваленою розпорядженням КМУ від 08.02.2017 р. № 142-р;

– впровадження нового бухгалтерського обліку та фінансової звітності у ЗВО України;

– створення сучасної інформаційної статистичної системи освіти як передумови переходу на цифрову економіку освіти;

– впровадження сучасної системи ціноутворення та державного регулювання цін на послуги вищої освіти;

– впровадження системи стандартизації послуг вищої освіти, як основи для визначення їх вартості і ціни та поліпшення їх якості;

– впровадження системи публічних закупівель послуг вищої освіти – послуг з підготовки фахівців, наукових, науково-педагогічних кадрів, підвищення та перепідготовки кадрів (післядипломна освіта) за державним замовленням, як це встановлено у статті 2 п. 5 Закону України «Про публічні закупівлі» з метою ліквідації можливості виникнення корупційних явищ при розміщенні державного замовлення;

– внесення змін до діючої системи держзамовлення на підготовку фахівців, наукових, науково-педагогічних та робітничих кадрів, підвищення кваліфікації та перепідготовку кадрів передбачивши, зокрема, визначення державними замовниками на послуги вищої освіти в першу чергу ЦОБВ, на які покладені обов'язки здійснення відповідної державної політики незалежно від того, чи є у їх підпорядкуванні ЗВО. Так, зокрема, державним замовником на підготовку фахівців з права має бути Міністерство юстиції; фахівців для агропромислового комплексу – Міністерство аграрної політики; фахівців транспорту – Міністерство інфраструктури тощо;

– впровадження системи регіональних замовлень з оплатою послуг вищої освіти за рахунок коштів відповідних місцевих бюджетів;

– створення правових умов для можливості державних і комунальних ЗВО здійснювати свою економічну діяльність в одному із організаційно-правових статусів: бюджетна установа; некомерційна організація з ринковим виробництвом послуг вищої освіти; некомерційна організація з неринковим виробництвом послуг вищої освіти; державне підприємство – як основи економічної (фінансової) автономії ЗВО;

– впровадження сучасного державного прогнозування та стратегічного планування соціально-економічного розвитку України як основи для обґрунтованого державного прогнозування та стратегічного планування виробництва і надання послуг вищої освіти. Встановити обов'язкову правову норму, що у відповідних стратегічних документах розвитку окремих галузей та видів економічної діяльності повинен бути розділ щодо потреби у кваліфікованих фахівцях з вищою освітою;

– впровадження сучасної системи оплати праці співробітників ЗВО, яка відповідає загальним засадам ринкової економіки з урахуванням положень корпоративного управління, фінансових можливостей ЗВО, якості освітнього та наукового продуктів, особливостей регіональних ринків праці.

VII. Основні варіанти правового впровадження НМЕДВО

1. Внести зміни до Закону України «Про вищу освіту»:
 - Викласти розділ XII у новій редакції, що міститиме основні положення НМЕДВО.
 - Внести відповідні зміни до розділу XV «Прикінцеві та перехідні положення» до законодавчих актів України: Бюджетний кодекс України; Закон України «Про формування та розміщення державного замовлення на підготовку фахівців, наукових, науково-педагогічних та робітничих кадрів, підвищення кваліфікації та перепідготовку кадрів
 - Розробити та прийняти Закон України «Про особливості здійснення процедур публічних закупівель послуг з підготовки фахівців, наукових, науково-педагогічних та робітничих кадрів, підвищення кваліфікації та перепідготовки кадрів (післядипломна освіта) за державним замовленням.
2. Розробити та прийняти новий Закон України «Про ринок послуг вищої освіти», в якому викласти правові інструменти регулювання НМЕДВО.

VIII. Основні очікувані результати від упровадження НМЕДВО:

- Валовий коефіцієнт охоплення населення України в офіційному віці вищої освіти відповідатиме середнім показникам країн Європейського Союзу.
- Рівень безробіття (за методологією МОП) за причиною не працевлаштування після закінчення ЗВО знаходитиметься на рівні країн ЄС.
- Середня заробітна плата працівників ВНЗ України у відсотковому відношенні до середньої по Україні відповідатиме показнику країн ЄС у цілому.
- Показники мобільності студентів і викладачів наблизяться до відповідних показників Польщі, Румунії, Болгарії, Угорщини.
- Економічна самостійність (у тому числі фінансова автономія) ЗВО у статусі некомерційна організація (НКО) відповідатиме засадам країн ЄС.
- Середня кількість здобувачів вищої освіти на одного викладача ЗВО в Україні відповідатиме середньому показнику по країнах ЄС.
- Середня кількість здобувачів вищої освіти на один державний і комунальний ЗВО в Україні наблизиться до відповідних показників країн ЄС у цілому.